

УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

УДК 343.2

ПЕРЕДУМОВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК І ЖІНОК, ЯКІ МАЮТЬ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО ТРЬОХ РОКІВ, DE LEGE LATA

Анна ПЛАХОТНИК,
аспірант кафедри кримінального права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню передумов звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років, за чинним законодавством України. Визначений перелік видів покарань, від відбування яких жінка може бути звільнена у зв'язку з вагітністю або народженням дитини, до яких належать громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі та позбавлення волі на певний строк. Розкритий зміст кожного з цих чотирьох видів покарань. Встановлено, що засудження жінки до будь-якого іншого виду основного покарання de lege lata не становить передумови звільнення її від відбування покарання у зв'язку з вагітністю або народженням дитини.

Ключові слова: звільнення від відбування покарання, громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк.

PREREQUISITES FOR EXEMPTION FROM SERVING SENTENCES FOR PREGNANT WOMEN AND WOMEN UNDER THE AGE OF THREE, DE LEGE LATA

Anna PLAKHOTNYK,
Postgraduate Student at the Department of Criminal Law
of Yaroslav Mudryi National Law University

SUMMARY

The article is devoted to the premises of the exemption of pregnant women and women who have children in age under three years old from serving punishment according to the Ukrainian legislation. Defined the list of types of punishments from which women can be released because of pregnancy or childbirth, which comprises public work, correctional labor, restriction of freedom and imprisonment for a specified period of time. The content of each type of punishment is disclosed. It is determined that condemnation of a woman to all different kinds of basic punishment except mentioned above de lege lata cannot be the premise of the exemption from serving punishment because of pregnancy or childbirth.

Key words: exemption from serving punishment, public work, correctional labor, restriction of freedom, imprisonment for a specified period of time.

REZUMAT

Articolul investighează scutirea condiționată prealabilă de pedeapsă a femeilor gravide și a femeilor cu copii de până la trei ani, în conformitate cu legislația în vigoare a Ucrainei. Lista de pedepse de la difuzarea în cazul în care ea ar putea fi eliberată din cauza sarcinii sau la naștere, care includ în folosul comunității, muncă corecțională, limitarea libertății și închisoare pentru o perioadă determinată. Conținutul fiecăruia dintre aceste patru tipuri de pedepse este dezvăluit. A constatat că femeile condamnate la orice alt tip de pedeapsă de bază de lege de presă nu constituie o lata precondiții ei de pedeapsă în legătură cu timpul sarcinii sau la naștere.

Cuvinte cheie: scutirea de pedeapsă, în folosul comunității, muncă corecțională, detenție, închisoare pentru o perioadă determinată.

Постановка проблеми. Одним із традиційних принципів кримінального права часто називається принцип невідворотності покарання за вчинений злочин. На думку С.Г. Келіної і В.М. Кудрявцева, цей принцип полягає в тому, що «кожна особа, у дії чи бездіяльності якої встановлений склад злочину, підлягає покаранню чи іншим заходам впливу, передбаченим кримінальним законом»

[1, с. 128–129]. Проте подальший розвиток наукових досліджень привів багатьох авторів до думки, що у сучасному законодавстві багатьох країн цей принцип трансформувалася у принцип невідворотності кримінально-правового реагування на вчинений злочин [2, с. 79]. У сучасному законодавстві істотного поширення набув такий напрям здійснення кримінально-правової політики, як депеналізація злочинів

[3, с. 50]. Зокрема, у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) 2001 р. закріплений цілий інститут звільнення від покарання (розділ XII КК України) до якого належать і норми про звільнення вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років.

Ефективне застосування норм цього інституту значним чином залежить від правильного встановлення їх змісту, зокрема окреслення кола випадків, на які вони поширюються. Цілком очевидно, що звільнення від відбування покарання не може не залежати від виду і розміру призначеного особи покарання. Проте як у самому законодавстві України, так і в практиці його застосування є певні неоднозначності. Так, ст. 83 КК України допускає можливість звільнення від відбування у зв'язку з вагітністю лише від обмеження волі або позбавлення волі. Натомість ст. 37, 42 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) допускають можливість такого звільнення ще й у разі відбування громадських робіт та виправних робіт. Суди інколи допускають можливість звільнення від громадських або виправних робіт саме з посиланням на ст. 83 КК України. З огляду на це потребує окремого наукового вивчення проблема чіткого окреслення переліку видів покарань, від відбування яких жінка може бути звільнена у зв'язку з вагітністю або народженням дитини.

Актуальність цієї статті полягає у необхідності визначення переліку видів покарань, від відбування яких жінка може бути звільнена у зв'язку з вагітністю або народженням дитини на підставі чинного кримінального законодавства України.

Стан дослідження. Науковий аналіз проблем покарання та звільнення від його відбування здійснювався багатьма вченими, зокрема: М.І. Бажановим, Ю.В. Бауліним, П.С. Берзіним, І.Г. Богатирьовим, І.М. Гальперіним, О.П. Горохом, В.К. Гришуком, О.О. Дудоровим, О.О. Книженко, Г.А. Кригером, В.А. Ломаком, А.А. Музикою, В.О. Навроцьким, Є.О. Письменським, Ю.А. Пономаренком, А.В. Савченком, М.І. Хавронюком, П.В. Хряпінським та ін. У їхніх роботах глибоко досліджені загальні питання інституту звільнення від відбування покарання, вивчені окремі питання звільнення від відбування покарання вагітних жінок або жінок, що мають дітей віком до трьох років. Проте питання про передумову такого звільнення вивчалось, переважно, в загальних рисах, у формі коментарів до чинного кримінального законодавства, часто побіжно, у дослідженні інших питань. З огляду на сказане ціла низка проблем, що стосуються передумов такого звільнення, залишаються не лише не вирішеними, а й досі не поставленими.

Метою та завданнями цієї статті є вивчення законодавчих положень, практики їх застосування та аналіз відповідних наукових досліджень, щоб на їх основі сформулювати науково обґрунтовані висновки щодо передумови звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, що мають дітей віком до трьох років.

Виклад основного матеріалу. Передумову звільнення від відбування покарання складають ті види і розміри основного і додаткового (додаткових) покарань, які були призначені засудженій особі вироком суду. На мій погляд, можна погодитися з думкою Т.В. Непомнящої, яка пропонує «визначений розмір (строк), виду (видів) покарання (покарань), що обирається судом на свій розсуд на основі правил і в межах, встановлених нормами кримінального закону, конкретній особі, визнаній винною у вчиненні злочину», називати мірою покарання [4, с. 28]. Таким чином, для визначення можливості звільнення від покарання вагітної жінки чи жінки, що має дітей віком до трьох років, передусім необхідно встановити міру покарання, що їй призначено.

Чинний КК України у ч. 1 ст. 83 визначає, що звільненню підлягають лише жінки, засуджені «до обмеження волі або до позбавлення волі <...>, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі або особливо тяжкі злочини». Ч. 3 ст. 37 КВК передбачається також звільнення таких жінок від відбування покарання у разі засудження їх до громадських робіт, а ч. 6 ст. 42 того ж Кодексу – і від виправних робіт. Ні приписи КК України, ні КВК України не пов'язують можливість звільнення від покарання з призначенням додаткових покарань. Таким чином, *de lege lata* передумову звільнення складає така міра покарання, до якої входить лише одне із чотирьох названих основних видів покарань. Відкритим залишається питання про можливість входження до неї будь-яких додаткових покарань. Розглянемо більш детально ці види покарань.

Громадські роботи є основним видом покарання, що полягає в обмеженні права на працю особи, яка вчинила злочин, шляхом покладення на неї обов'язку виконувати безплатні корисні роботи [5, с. 91]. І хоча деякі вчені вважають, що цей вид покарання не обмежує право особи на працю [6, с. 36–37], саме покладення на засудженого обов'язку працювати і становить виняток із гарантованого ч. 1 ст. 43 Конституції України права на працю як можливості особи заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується. У призначенні ж цього, як і будь-якого іншого покарання держава реалізує своє владне повноваження у кримінально-правових відносинах, незалежно від волі чи бажання особи, яка вчинила злочини [7, с. 485], обмежуючи її в реалізації гарантованих їй Конституцією прав, зокрема права на працю.

Саме з обмеженням права на працю, як головним і безпосереднім правообмежувальним заходом цього виду покарання, пов'язане встановлення кримінальним законом кола осіб, до яких не застосовуються громадські роботи. Згідно з ч. 3 ст. 56 КК України, «громадські роботи не призначаються особам, визнаним інвалідами першої або другої групи, вагітним жінкам, особам, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовцям строкової служби». Цілком очевидно, що, за винятком військовослужбовців строкової служби, це коло складається виключно з осіб, які в силу їх фізіологічного статусу не можуть бути залучені до примусової праці. Слід погодитися з В.В. Антиповим і В.І. Антиповим у тому, що незастосування громадських робіт до осіб із інвалідністю першої або другої групи, вагітних жінок та осіб, які досягли пенсійного віку, «зумовлено міркуваннями гуманізму, неприпустимості застосування покарань, які можуть негативно впливати на здоров'я таких осіб» [8, с. 142]. Цілком логічно, що, якщо такі ж обставини виникають після призначення цього виду покарання, вони теж унеможливають його подальше виконання. Саме тому закон і передбачає імперативне й безумовне звільнення від подальшого відбування громадських робіт жінки, яка завагітніла після засудження її до цього виду покарання.

Не має значення, на який строк були призначені жінці громадські роботи, чи почала вона їх реально відбувати, а якщо почала – то яку частину строку відбула. Після настання вагітності, незалежно від її строку, жінка не може бути викликана уповноваженим органом із питань пробації для виконання робіт, а неявка вагітної жінки за викликом не може бути розцінена як ухилення від відбування цього виду покарання.

Виправні роботи також є основним видом покарання, і їх зміст полягає в тому, що вони обмежують трудові права засудженого шляхом покладення на нього обов'язку працювати в певному місці, а також його право власності шляхом вирахування частини його заробітку в дохід державного бюджету [5, с. 112]. З урахуванням цього мож-

на стверджувати, що виправні роботи належать до т. зв. «комбінованих» видів покарань, тобто таких, що одночасно обмежують декілька суб'єктивних прав особи. Проте головним правообмеженням виправних робіт вважається обмеження права на працю. Однак у сучасних умовах, у зв'язку з достатньо високим рівнем безробіття, скороченням кількості робочих місць, гарантоване збереження за засудженим місця роботи деякими дослідниками вважається не так правообмеженням, як незаслуженим привілеєм [9, с. 69]. Головним правообмеженням виправних робіт стає саме вирахування із заробітку засудженого певної частини доходу, що дало підставу В.В. Сташису запропонувати назвати цей вид покарання штрафом, розтягнутим у часі [10, с. 615], а Ю.В. Бауліну – запропонувати скасувати його [11, с. 199–203].

Принципово підтримуючи судження В.В. Сташиса і Ю.В. Бауліна, вважаю, що, коли йдеться про соціально вразливі категорії засуджених осіб (особи з інвалідністю, особи, які досягли пенсійного віку, вагітні жінки та ін.), встановлення для них обов'язку працювати в певному місці за певною посадою, найбільш яскраво і очевидно проявляється обмеження права на вільний вибір праці. Більше того, встановлення для таких осіб обов'язку працювати може бути розцінене як примусова праця в аспекті ст. 4 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. Саме тому КК України передбачає, що «виправні роботи не застосовуються до вагітних жінок та жінок, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною, до непрацездатних, до осіб, що не досягли шістнадцяти років, та тих, що досягли пенсійного віку». Особи вказаних категорій не можуть жодного дня відбувати цей вид покарання. У зв'язку з цим законодавець і передбачив (щоправда, не у КК, а в КВК України) імперативну й безумовну підставу негайного звільнення від подальшого відбування цього виду покарання для жінок, у яких вагітність настала під час його відбування.

Таке звільнення також не залежить від того, чи почала жінка відбувати призначені їй виправні роботи, а якщо почала, – то яку частину з них відбула. Крім того, на можливість звільнення не впливає також і другий із визначених законом розмірів цього покарання. Йдеться про розмір відрахування із заробітку засудженої до державного бюджету, який визначається судом для повнолітніх у межах від 10 до 20% (ч. 1 ст. 57 КК України), а для неповнолітніх – у межах від 5 до 10% (ч. 3 ст. 100 КК України).

Обмеження волі є основним видом покарання, який полягає у обмеженні особистої свободи засудженого шляхом часткової ізоляції від суспільства в установах відкритого типу, а також її права на працю шляхом обов'язкового залучення до неї [12, с. 65]. У чинній законодавчій моделі цей вид покарання, пов'язаний із обов'язковим залученням засудженої особи до праці, а тому обмеження права на працю цілком слушно визнається одним із правообмежень цього виду покарання [5, с. 168–169]. Запропонована в літературі новітня модель обмеження волі, за якої залучення до праці було б не обов'язковим, а факультативним [13, с. 8], поки що не знайшла підтримки на законодавчому рівні.

Наявність серед правообмежень цього виду покарання обмеження право на працю, так само як і з громадськими та виправними роботами, унеможливило його застосування «до неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей віком до чотирнадцяти років, до осіб, що досягли пенсійного віку, військовослужбовців строкової служби та до інвалідів першої і другої групи» (ч. 3 ст. 61 КК України). Саме тому обмеження волі не може бути призначене вагітній жінці, а у разі настання у жінки вагітності після засудження її до цього виду покарання вона підлягає звільненню від його подальшого відбування. Також не має зна-

чення, на який строк жінці були призначено обмеження волі, і яку частину цього строку вона відбула до настання її вагітності.

Щодо всіх трьох розглянутих видів основних покарань, що становлять передумову звільнення від покарання вагітних жінок, закон не визначає жодних додаткових вимог стосовно того, за який злочин (чи за які злочини) і в якому порядку вони застосовані. Це означає, що названі види покарань є передумовою звільнення у таких чотирьох випадках.

По-перше, якщо вони передбачені у статті Особливої частини КК України, за якою особа засуджена, і призначені судом у межах цієї санкції. У такому разі не має значення, чи є санкція за своєю конструкцією альтернативною чи безальтернативною, і які більш м'які чи більш суворі види основних покарань у ній передбачені. Строк покарання у виді громадських робіт, виправних робіт чи обмеження волі у таких випадках суд також визначає у межах санкції.

По-друге, вони можуть бути призначені на підставі ст. 69 КК України як більш м'який вид покарання, ніж передбачений у санкції. І судовою практика, і вчені-криміналісти допускають можливість переходу до більш м'якого виду основного покарання, ніж передбачене у санкції у двох випадках [14, с. 163–166]. Перший має місце тоді, коли суд переходить до такого непередбаченого у санкції виду покарання, який є більш м'яким за найм'якший із передбачених у санкції. Наприклад, якщо санкцією ч. 1 ст. 122 КК України передбачені покарання у виді або виправних робіт на строк до 2 років, або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на строк до трьох років, суд, за наявності підстав, передбачених ст. 69 КК України, може призначити особі більш м'яке покарання у виді громадських робіт. Другий має місце тоді, коли суд призначає такий непередбачений в альтернативній санкції основний вид покарання, який є більш м'яким, ніж один із передбачених, і більш суворим, ніж інший передбачений. Наприклад, санкцією ч. 2 ст. 168 КК України передбачені основні покарання у виді або штрафу до 200 н. м. д. г., або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк. Вважається, що і в цьому разі суд може призначити більш м'який вид покарання, ніж обмеження волі і позбавлення волі, проте більш суворий, ніж штраф, і перейти, наприклад, до громадських або виправних робіт.

На мій погляд, такі рішення є правильними, заслуговують не лише на доктринальну підтримку, а й на закріплення принаймні на рівні роз'яснень Верховного Суду, а краще – в самому КК України. В обох випадках суд, переходячи до громадських, виправних робіт чи обмеження волі як більш м'якого виду покарання, ніж передбачений у санкції, призначає їх у межах, встановлених у відповідних статтях Загальної частини КК України. Тобто: від 60 до 240 годин – громадські роботи (ч. 2 ст. 56); від 6 місяців до 2 років – виправні роботи (ч. 1 ст. 57), від 1 до 5 років – обмеження волі (ч. 2 ст. 61 КК України).

По-третє, ці види покарань можуть бути призначені в якості остаточного основного покарання у разі засудження жінки за сукупністю злочинів (ст. 70 КК України) або сукупністю вироків (ст. 71 КК України). Не має значення, яка кількість злочинів входить до сукупності, які основні покарання були призначені за окремі злочини, яким способом (принципом) суд визначав остаточне основне покарання. Головне – щоб воно (остаточне основне покарання) було саме громадськими роботами, виправними роботами або обмеженням волі.

По-четверте, вони можуть бути також застосовані у порядку заміни невідбутої частини покарання іншим, більш м'яким (ст. 82 КК України). Відповідно до названої статті, суд може замінити невідбуту частину позбавлення волі

interalea обмеженням волі, виправними або громадськими роботами; невідбуту частину обмеження волі – *interalea* – виправними або громадськими роботами. А далі, у процесі відбування більш м'якого покарання, застосованого до засудженої, може бути виявлена її вагітність. Слід звернути увагу, що чинне законодавство достатньо неоднозначно регулює питання про можливість визнання передумовою звільнення такого замінного покарання. Так, у ч. 3 ст. 37 КВК України встановлено, що звільненню від подальшого відбування громадських робіт підлягає жінка, яка «після ухвалення судового рішення <...> стала вагітною». Цілковито очевидно, що використаним у законі формулюванням «судове рішення» охоплюється як вирок суду, якими призначені громадські роботи, так і ухвала суду, якою вони застосовані як заміне покарання.

У ч. 6 ст. 42 КВК України немає жодної згадки про будь-який акт судової влади, яким до жінки можуть бути застосовані виправні роботи. Однак системне тлумачення цієї частини разом із ч. 5 тієї ж статті, якою передбачена можливість заміни невідбутої частини виправних робіт для інших категорій засуджених іншим видом покарання «після ухвалення судового рішення», дає підставу зробити висновок, що виправні роботи також становлять передумову звільнення, незалежно від того, чи були вони призначені вироком суду, чи застосовані ухвалою суду в порядку заміни невідбутої частини іншого, більш суворого виду покарання.

У ч. 1 ст. 83 КК України встановлено, що звільненою від обмеження волі може бути лише жінка, яка засуджена до цього виду покарання. Таким чином, буквально тлумачення цього припису повинно приводити до висновку про неможливість звільнення від відбування обмеження волі жінок, які вироком суду були засуджені до позбавлення волі, і яким надалі невідбута частина покарання на підставі ст. 82 КК України була замінена більш м'яким покаранням у виді обмеження волі. На мою думку, положення ч. 1 ст. 83 КК України у цьому аспекті має бути реформоване. Вважаю, що обмеження волі повинно становити передумову звільнення від відбування покарання вагітних жінок, незалежно від того, чи був цей вид покарання призначений вироком суду (жінка була засуджена до нього), чи застосований ухвалою суду в порядку заміни невідбутої частини позбавлення волі на певний строк. Перш за все, це забезпечить рівноправність жінок, які відбувають обмеження волі, незалежно від того, яким актом судової влади (вироком чи ухвалою) до них застосований цей вид покарання. Адже залучення до примусової праці вагітної жінки, якій обмеження волі застосовано ухвалою суду, так само є негуманним, як і залучення до примусової праці жінки, яка вироком суду засуджена до обмеження волі. Крім того, внаслідок реалізації цієї пропозиції буде досягнута одноманітність у правовому регулюванні передумов звільнення від покарання вагітних жінок, адже сьогодні законодавство України допускає можливість звільнення від громадських або виправних робіт незалежно від того, яким актом судової влади вони застосовані до жінки, а від обмеження волі – лише якщо воно призначене вироком суду. Нарешті, така пропозиція узгоджуватиметься із загальною тенденцією до законодавчої уніфікації статусу осіб, які відбувають певний вид покарання, незалежно від того, чи призначений їм цей вид покарання вироком суду, чи застосований ухвалою в порядку заміни. Зокрема, у літературі висловлювалися слушні судження про те, що, наприклад, ухилення від відбування покарання повинно мати однакові правові наслідки незалежно від того, чи було це покарання призначене вироком суду, чи застосоване в порядку заміни [15, с. 82–92].

Останнім, четвертим, видом покарання, який *de lege lata* становить передумову звільнення у зв'язку з вагітністю

або народженням дитини, є позбавлення волі на певний строк. Зміст цього покарання полягає у тому, що воно обмежує право особи, яка вчинила злочин, на особисту свободу шляхом повної ізоляції її від суспільства на строк, встановлений вироком суду [5, с. 210]. Це найбільш суворий (за винятком довічного позбавлення волі) вид покарання за чинним КК України, що спрямований на обмеження в реалізації найбільш цінного блага людини, з-поміж тих, обмеження яких допускається Конституцією України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [16, с. 269]. Це є загальний вид покарання, який, на відміну від більшості інших покарань, що передбачені КК України, не має жодних обмежень у застосуванні.

Зокрема, закон не заперечує можливості призначення позбавлення волі на певний строк, у т. ч. і соціально вразливим категоріям населення – неповнолітнім (крім випадків, коли неповнолітній вперше засуджується за злочин невеликої тяжкості (ч. 2 ст. 102 КК України)), особам із інвалідністю, вагітним жінкам та жінкам, які мають дітей, особам, що досягли пенсійного віку тощо. Особи вказаних категорій можуть відбути призначений їм строк позбавлення волі у повному обсязі. Враховуючи особливості вразливого стану таких осіб, закон передбачає широкі можливості для звільнення їх від відбування цього виду покарання. Сказане повною мірою стосується і вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до трьох років. Вони, зокрема, можуть бути звільнені від відбування цього виду покарання ще в момент його призначення на підставі ст. 79 КК України. Крім того, якщо вагітність у жінки настала або була виявлена після її засудження, або ж жінка народила дитину, відбуваючи позбавлення волі, то цей вид покарання становить передумову звільнення на підставі ст. 83 КК України.

Однак, на відміну від розглянутих вище трьох інших видів покарань, позбавлення волі на певний строк належить до передумови досліджуваного виду звільнення лише за двох додаткових умов. Такими умовами є строк, на який цей вид покарання призначений, а також категорія тяжкості злочину, за який воно застосоване. Відповідно до ч. 1 ст. 83 КК України, можуть бути звільнені від відбування цього виду покарання жінки, засуджені до позбавлення волі, «крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за умисні тяжкі та особливо тяжкі злочини». З урахуванням цього відбування жінкою позбавлення волі становить передумову звільнення від відбування покарання лише в таких випадках.

По-перше, якщо позбавлення волі призначене їй на строк до п'яти років включно, незалежно від того, на який саме строк (від одного року для повнолітніх жінок, від шести місяців – для неповнолітніх), і за який злочин чи злочини воно призначене, у т. ч. якщо воно призначене як остаточне основне покарання за сукупністю злочинів чи сукупністю вироків.

По-друге, якщо позбавлення волі призначене на строк понад п'ять років (і до п'ятнадцяти років включно), але не за умисні тяжкі або особливо тяжкі злочини. Це можливо у таких двох випадках.

Передусім, якщо покарання у виді позбавлення волі на строк понад п'ять років призначене жінці за необережний тяжкий або особливо тяжкий злочин. Наприклад, необережним тяжким злочином є порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, якщо воно спричинило загибель кількох осіб (ч. 3 ст. 286 КК України), яке карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Необережним особливо тяжким злочином є, наприклад, порушення правил ядерної або радіаційної безпеки, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 274 КК України), яке карається

позбавленням волі на строк від трьох до дванадцяти років. При засудженні жінки за вчинення подібних злочинів до позбавлення волі в межах згаданих санкцій таке покарання становитиме передумову звільнення за ст. 83 КК України.

Крім того, передумову звільнення становитиме і позбавлення волі строком понад п'ять років, призначене за сукупністю злочинів (ч. 2 ст. 70 КК України) або за сукупністю вироків (ч. 2 ст. 71 КК України), за умови, що до такої сукупності не входить жоден умисний тяжкий або умисний особливо тяжкий злочин. Інакше кажучи, таку сукупність можуть складати лише злочини невеликої та середньої тяжкості (незалежно від форми вини, з якої вони вчиняються), а також необережні тяжкі чи необережні особливо тяжкі злочини.

Натомість не становить передумови звільнення засудження жінки до позбавлення волі на строк понад п'ять років (хоча б п'ять років і один день) за вчинення умисного тяжкого або умисного особливо тяжкого злочину, або за сукупністю злочинів чи сукупністю вироків, до якої входить хоча б один такий злочин.

Висновки. На підставі вищевикладеного уявляється за можливе стверджувати, що до переліку видів покарань, від відбування яких жінка може бути звільнена у зв'язку з вагітністю або народженням дитини, належать: громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк. Засудження особи до будь-якого іншого основного виду покарання *de lege lata* не становить передумови звільнення у зв'язку з вагітністю або народженням дитини.

Список використаної літератури:

1. Келина С.Г., Кудрявцев В.Н. Принципы советского уголовного права. Москва: Наука, 1988. 176 с.
2. Наден О.В. Теоретичні основи кримінально-правового регулювання в Україні. Х.: Право, 2012. 272 с.
3. Пономаренко Ю.А. Щодо співвідношення пеналізації та депеналізації злочинів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2015. Вип. 1. Т. 4. С. 47–51.
4. Непомнящая Т.В. Мера уголовного наказания: проблемы теории и практики. Москва: Юрлитинформ, 2012. 384 с.
5. Пономаренко Ю.А. Виды наказаний по уголовному праву Украины. Харьков: Издательство «ФИНН», 2009. 344 с.
6. Мозгова В.А. Громадські роботи як вид покарання: теорія і практика. К.: ВД «Дакор», 2014. 248 с.

7. Баулін Ю.В. Кримінально-правові відносини. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / редкол.: В.Я. Тацій, В.І. Борисов та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Х.: Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право. С. 484–485.

8. Антипов В.В., Антипов В.І. Обставини, які виключають застосування кримінального покарання. К.: Атіка, 2004. 208 с.

9. Ткачова О.В. Виконання покарань у виді виправних і громадських робіт. Х., 2010. 192 с.

10. Сташис В. Основні новели Кримінального кодексу України. Вісник Академії правових наук України. 2003. № 2–3 (33–34). С. 612–626.

11. Баулін Ю.В. Виправні роботи у проекті КК України. Проблеми пенітенціарної теорії і практики. 2001. № 6. С. 199–203.

12. Пономаренко Ю.А., Новикова Е.А. Ограничение свободы. Уголовное право. 2014. № 3. С. 63–68.

13. Новикова К.А. Обмеження волі як вид покарання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.

14. Євдокімова О.В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право»; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2007. 232 с.

15. Чернозуб Л.В. Загальні ознаки суб'єкта ухилення від відбування покарання. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2012. Вип. 20. Ч. 1. Т. 4. С. 82–92.

16. Проблеми правової відповідальності / за заг. ред. В.Я. Тація, А.П. Гетьмана, В.І. Борисової. Х.: Право, 2014. 348 с.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Плахотник Анна Василівна – аспірант кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Plahotnyk Anna Vasylivna – Postgraduate Student at the Department of Criminal Law of Yaroslav Mudryi National Law University

plahotnik.anna@gmail.com